



kind & samenleving

INHOUD

Editio - 2

Verover de straat - 3
Over deurgatspelen, bankzitten en stoefhangers

Zot van spelen - 6
In Antwerpen ontdekten we een waaier van
speelmogelijkheden

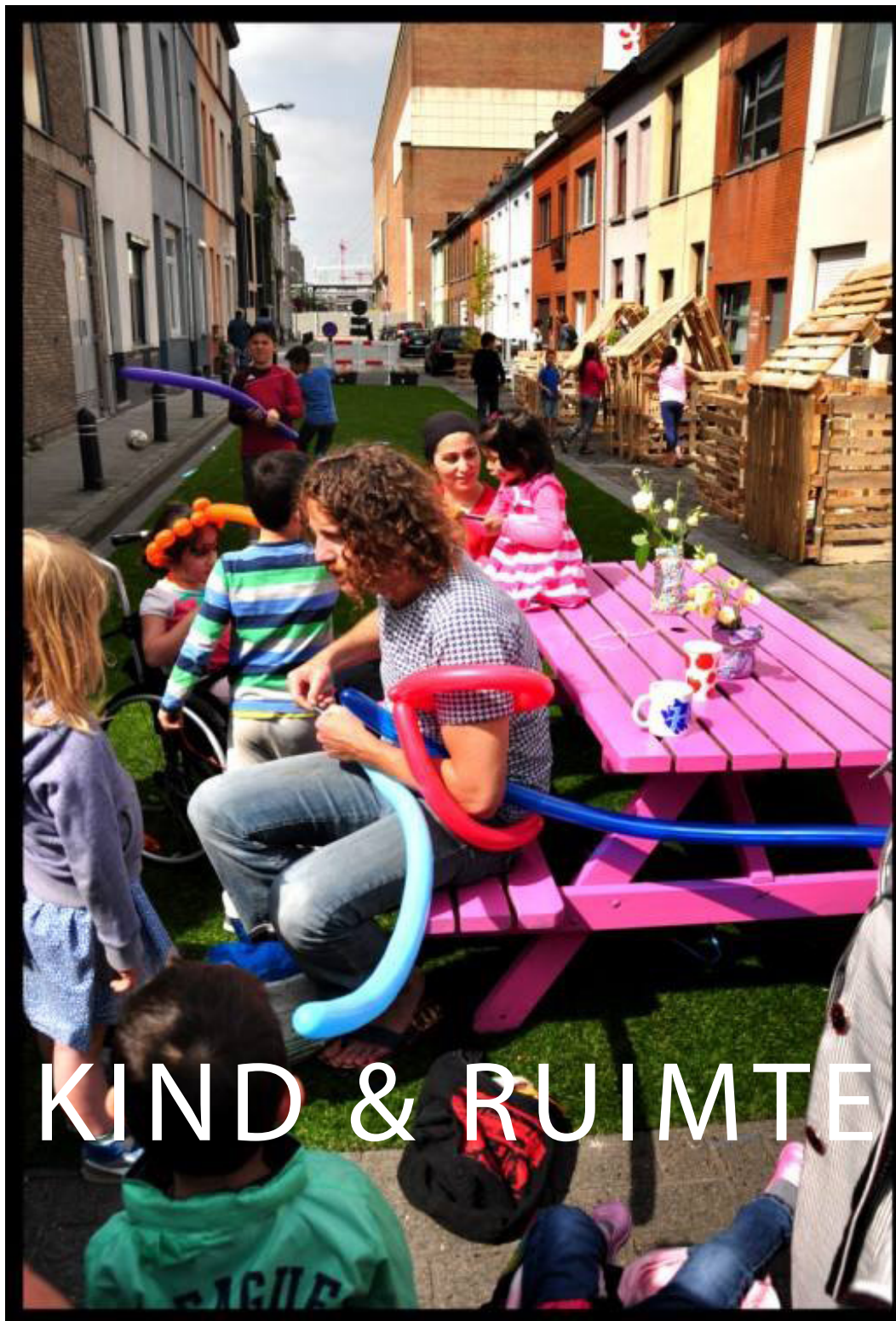
Kunst daagt kinderen uit - 10
(ook als dat niet de bedoeling is)

Column - 15
Naar het einde van de wereld, in de Rozenlaan

Hoe verleg ik een steen? - 16
Dimitri Van Acker organiseerde een leefstraat

Geflitst - 18

Alles kan beter - 19
Laat ons weten wat u van dit e-zine vindt



KIND & RUIMTE

OKTOBER - 2015

editie 9

Foto: Pijndersstraat in Gent, Aimé Claus



Ontregeling troef

Onlangs mocht ik naar een verjaardagsfeest. Mobiel 21, dat zich richt op duurzame mobiliteit, werd 10 jaar. We keken samen naar een film, want op zo'n verjaardagsfeestje wil je toch ook iets vertellen. Leuven Autovol & Autovrij, een productie van Fonk vzw, schetst de geschiedenis van de stedelijke mobiliteit in Leuven over 140 jaar. Die film maakt heel mooi de relatie tussen kwaliteitsvolle openbare ruimte en mobiliteit aanschouwelijk, én de rol die een stadsbestuur kan spelen in het bepalen wat wel en niet mogelijk is in de stad. Een must see dus. Wat ik me afvraag, is hoe je dit soort veranderingen in gang zet. Het gaat zelden om een enkele visionaire ziel die dit kan dicteren. Ik denk dat ontregeling er minstens ook iets mee te maken heeft, en daar gaan enkele artikels in dit nummer nu net over. Kunst die kinderen uitdaagt, is daar één voorbeeld van. Toen we onlangs met de hele familie gingen genieten van een indian summer-dag, wilde mijn jongste dochter, bijna 3, kost wat kost een 'trap' beklimmen. Die trap was een nieuw kunstwerk, en ook andere kinderen klommen daarop. Ze mocht niet van mij, ik dacht namelijk: 'dat zal wel niet mogen'. Vaak lappen kinderen zo'n verbod gewoon aan hun laars. En ze ontregelen daarmee conventies over kunst in de publieke ruimte. Interessant is hoe uiteenlopend overheden daarmee aan de slag kunnen gaan: van de GAS-boete tot het organiseren van bespeelbare kunst. Ontregeling vind ik ook terug in het stuk over de leefstraten, een experiment waarover Dimitri Van Acker getuigt in de reeks 'hoe verleg ik een steen'? De leefstraten willen een discussie over – opnieuw – mobiliteit teweegbrengen, en speel- en ont-

moetingskansen genereren. De leefstraat herwaardeert de straat van een doorgangruimte tot een ontmoetingsplek. Dat zijn boeiende initiatieven. Ze maken iets zichtbaar, maar ze komen niet zonder kostprijs: een groot engagement van betrokkenen én verstoring van buurtbewoners die er eigenlijk niet in mee willen gaan. Zo'n ontregeling is immers niet altijd leuk en romantisch en tof. Zelf voel ik bijvoorbeeld altijd enig ongemak bij stoelen-op-de-stoepinitiatieven, maar ik denk dat ik hoe dan ook geen grote stoelzitter ben. Maar ook dat soort initiatieven doet een poging om de straat te veroveren. Ontregeling zou haar werk niet doen als er niet enig ongemak bij ontstond. Er wordt vanalles in vraag gesteld, door burgers én door overheden. En kinderen zijn natuurlijk meester-ontregelaars: van de tieners die over muren kruipen om ergens samen te kunnen zijn met vrienden, tot de kinderen die blutsen en builen riskeren om toch maar ergens op te klimmen, of dat nu de bedoeling is of niet. Weet u wat? Volgende keer mag mijn dochter op 'die trap'. Ik zal er dan wel bij gaan staan, om haar op te vangen als ze valt.

An Piessens

Foto: Diego Franssens, uit de reeks 'Lang leve het hangkind'





Deurgatspelen, bankzitten & stoefhangers

Als het voetpad een ontmoetingsruimte wordt

Natuurlijk gebruiken we de publieke ruimte vaak om ons van A naar B te begeven, maar in het beste geval is ze ook een plek die uitnodigt om er te verblijven. Zowel planners als burgers ontdekken er steeds vaker nieuwe kansen. Of hoe de grijze zone kleur krijgt.

Door Kaat Schaubroeck, foto's: Team Kind & Samenleving, Eric van Ulden en Daniel Heussen [De stoep].



Foto: De stoep.

Kinderen kunnen het als geen ander: even de stoep koloniseren. Wanneer ze voor het huis spelen, gaan ze aan de slag met stoepkrijt, ze tekenen er een parkeerplaats voor hun gocart, laten wat ballen en fietsen slingeren, balanceren op muurtjes. Ze eigenen zich een stuk van de straat toe, waardoor de grens vervaagt tussen de publieke ruimte en hun huis. Soms zitten ze zelfs letterlijk op de drempel tussen woning en straat. Een collega bedacht daar het mooie woord 'deurgatspelen' voor. Het geeft vooral jongere kinderen de vrijheid om elkaar te zien, zonder dat ze al te ver van huis moeten lopen.

STOEP KRIJGT PERSOONLIJKHEID

Als de omstandigheden goed zitten, dan veranderen ook volwassenen soms in enthousiaste deurgatbewoners. (Of stoefhangers. Of bankzitters.) Dat ontdek je in het knappe boek 'De stoep. Ontmoetingen tussen huis en straat' van Eric van Ulden, Daniel Heussen en Sander van der Ham. Aan de hand van casestudies, interviews, essays en een analyse van meer dan 6000 Rotterdamse straten laten ze zien hoe mensen op die stoep aan de slag gaan met bloemen, banken, geveltuinen, ornamenten, parasols en tuinkabouters.

Laat ons wel wezen, dat doen die bewoners uiteraard omdat ze het zelf mooi vinden, en ook wel omdat voorbijgangers dan niet zo makkelijk door het raam naar binnen

gluren - om wat afstand te scheppen met de straat, dus. Toch daagt een gepersonaliseerde stoep over het algemeen uit tot meer contact, al was het maar doordat de bewoners zich vaker aan de voorkant bevinden, of doordat de voorwerpen uitnodigen tot een babbel. Niet alleen de directe burens worden zo bekenden, zelfs voorbijgangers krijgen iets vertrouwd. Vluchtige ontmoetingen dragen immers bij tot de 'publieke familiariteit': dat is de mate waarin we de gezichten kennen van de mensen uit de buurt, die we daardoor beter kunnen inschatten, ook al blijven het strikt genomen vreemden. Dat geeft een gevoel van veiligheid en informeel toezicht: "Dat je een soort verantwoordelijkheid voelt om op elkaars dingen en kinderen te letten, dat voelt prettig", zo vertelt een van de bewoners in De stoep.

"DE STRAAT IS VAN ONS!"

Soms groeien persoonlijke initiatieven op de stoep uit tot kleine bewegingen die het buurtleven een nieuwe dynamiek geven. In Nederland hebben ze het 'Bankjescollectief', dat mensen uitnodigt om elke eerste zondag van de zomermaanden een bank voor hun huis of in hun



straat open te stellen voor buurtbewoners. Eventueel kun je daar iets te eten of te drinken aanbieden, en wie wil, kan daar een vrije bijdrage voor geven. Vrijblijvend, dus, maar het initiatief slaat aan. In België opende een vrouw uit Lommel dit jaar een Facebook-pagina: 'Zet een stoel voor je deur en praat met je geb(e)uur!' De Facebook-groep telde al snel tienduizend leden. In Gent werden deze zomer dan weer voor het derde jaar op rij leefstraten ingericht, waar de ruimte maandenlang autoluw werd gemaakt en ingepalmd door de bewoners (Zie 'Hoe verleg ik een steen', in dit e-zine.)

'De straat is van ons!' was ook de veelzeggende slogan van de burgerbeweging Pic Nic The Streets. Via een collectieve bewonerspicknick claimen ze al een aantal jaren meer leefruimte in Brussel. Toen een deel van het centrum deze zomer autovrij werd gemaakt, schreef minister Pascal Smet dan ook gevat: 'Nu zijn ze van u!' Nog in Brussel droomt een studente van La Cambre ervan om van de publieke ruimte meer te maken dan een passageplek. In haar eindwerk stelde ze het concept voor van het Interieur Urbain, waarmee ze de burger prikkelt om de straat te personaliseren. Zo ontwikkelde ze zelf een installatie met ijzeren kleeerhangers, met een oproep aan de bewoners om daar hun verbeelding op los te laten. Wat konden zij toevoegen om de plek gezelliger te maken? Het is een kleine en simpele ingreep, maar heeft het grote voordeel van de flexibiliteit: wat niet werkt, kan ook snel weer worden weggehaald. Dat geldt ook voor pop-up-moestuinen, guerillatuintjes, ruilkasten voor boeken, weggeefkasten, en andere initiatieven in de 'grijze zone'.

DE GEPLANDE EN DE GELEEFDE STAD

Uiteraard brengt dat grensgebied tussen privé en publiek spanningen teweeg. Installaties staan wel eens in de weg. Bij de weggeefkasten blijkt de kast zelf soms verdwenen. Leef- en speelstraten hinderen de passanten die snel van A naar B willen. De bewoners zelf ervaren de spanning als voorbijgangers 'hun' bankje inpalmen. Maar ook tussen burger en overheid kunnen wrijvingen ontstaan. In sommige ontwerpen is een overgangszone voorzien die bewoners zich mogen toe-eigenen: een voortuintje, ingebouwde bloembakken, een verhoogd deel van het trottoir. Maar vaak is dat niet het geval. Dan is het al snel balanceren tussen wat de bedoeling is (de geplande stad), en de manier waarop de bewoners daarmee aan de slag gaan (de geleefde stad). Rond het trottoir gelden immers allerlei bepalingen, die van gemeente tot gemeente kunnen verschillen: van een verbod om het tapijt uit te kloppen, tot een vriendelijke aanmaning om een geveltuintje officieel aan te vragen. Onlangs nog werd een bewoner in Vorst verplicht om de bloembakken te verwijderen die hij in de straat had geplaatst: ze zorgden volgens het bestuur voor overlast en ongedierte.



Toch lijkt het de moeite waard om naar creatieve oplossingen voor dit soort conflicten te zoeken. Zeker voor wie werk maakt van kindgerichte plekken, is het ook prikkelend. De burgerinitiatieven doorprikken de evidentie dat de straat er alleen maar is voor doorgaand verkeer. Het is een plek waar ook sociaal verkeer centraal mag staan, en waar dus vanzelfsprekend ruimte is voor kinderen en jongeren. Wie de straten alleen maar op efficiëntie afstemt, ontzegt de ruimte immers een belangrijke functie in de stad. In Amerika ontstond al in de jaren zeventig het Project voor Public Spaces, een organisatie die bewoners wereldwijd, van New York tot Nairobi, ondersteunt om de straten te claimen. Soms wordt daarvoor een lokale markt ingericht, die het sociale leven aanzwengelt, soms (zoals in Bogota) wordt een aanzienlijk deel van de stad gedurende een paar uur per week teruggegeven aan voetgangers en fietsers. Hun bedoeling: de straten weer omtoveren tot plekken om te zijn. Op hun website halen ze daarvoor het mooie citaat aan van Rick Cole, City Manager van Santa Monica: "When we build our landscape around places to go, we lose places to be."



Meer lezen:
De stoep, door Eric van Ulden, Daniel Heussen en Sander van der Ham, nai010 uitgevers.

EEN ZWEMBAD OP EEN PLEINTJE? MAG DAT?

Door Peter Dekeyser

Bewoners plaatsen regelmatig een speeltoestel zoals een zwembadje, een glijbaan of een speeltent in de openbare ruimte zodat meerdere kinderen uit de buurt hier plezier aan kunnen beleven. Het is duidelijk dat dit soort ingrepen een fijn effect heeft op de buurt: kinderen én volwassenen komen meer buiten, de ruimtelijke speelkansen voor de buurt nemen toe, er is – kortom - wat meer kans op samenleving...

Met dergelijke initiatieven nemen bewoners overigens flink wat hooi op hun vork: ze moeten creatieve ideeën lanceren, overleggen, werken uitvoeren, misschien zelf een speeltoestel in elkaar steken, en ze moeten proberen mogelijke 'wrijving' te kanaliseren. Er moet immers voldoende draagvlak zijn, ze moeten proactief nadenken over denkbare overlast, over veiligheid...

ONBEKEND IS... ONWENNIG

Vaak blijven die initiatieven bij de lokale overheid 'onder de radar'. Pas wanneer er melding is gemaakt van een probleem, wordt het een formeel thema. En dan blijkt ook dat we nog niet echt goed overweg kunnen met dergelijke initiatieven. Soms worden zaken aan banden gelegd, of gewoonweg verboden.

De onwennigheid speelt ook nog op een ander punt mee. Volgens de wetgeving mogen die toestellen niet zomaar in de publieke ruimte: ze moeten eerst een risicoanalyse ondergaan. Niet elke controlerende persoon blijkt echter eenzelfde definitie te hanteren van het begrip 'risicoanalyse', en burgerinitiatieven passen voor velen niet in het plaatje.

Een voorbeeld van die onwennigheid dook onlangs op in Nederland. De gemeente Zwolle werkte er dit jaar een regelgeving uit die bewoners meer ruimte geeft om een speeltoestel in de openbare ruimte te plaatsen (en te beheren). De toezichthoudende overheidsdienst - in Nederland is dat de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVA) - stelde echter vast dat een aantal van die toestellen niet door de beugel kunnen. Waarop de gemeente Zwolle in de media liet weten dat ze zich niet zomaar zou neerleggen bij die uitspraak. "Desnoods moet de wet maar aangepast worden", aldus Wethouder Filip van As. Zwolle heeft ook bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aandacht gevraagd voor de kwestie. Voor alle duidelijkheid: er is een subtiel verschil tussen de Nederlandse en de Belgische wetgeving, maar het lijkt denkbaar dat dergelijke discussies in de toekomst wel vaker zullen opduiken, ook in België.



kind & samenleving

Excursie ABC speelruimten, in Antwerpen

Een waaier van speelkansen

De stad Antwerpen timmert al jaren aan kwaliteitsvolle speelruimten en speelweefsel. Die ingrepen zijn nu eens klein, dan weer groots, soms duur en dan weer eenvoudiger. Met zo'n staalkaart was Antwerpen dan ook een uitgelezen plek voor een boeiende excursie. Verslag van een zonovergoten tocht.

Door Francis Vaningelgem

Met dank aan de Stadsdiensten van de stad Antwerpen.

Meer foto's op [onze website](#).





KLEINE INGREPEN GEVEN KINDEREN RUIMTE

Een goed speelruimtebeleid begint met een goede mobiliteit voor kinderen en jongeren. Er moet alleszins voldoende aandacht zijn voor voetgangers en fietsers (en bij uitbreiding voor skaters, skeeleraars...). Diverse kleine ingrepen kunnen een kindgericht mobiliteitsbeleid ondersteunen.



Links boven: De straat werd geknipt om het doorgaand verkeer af te wenden. Fietsers en wandelaars krijgen meer ruimte, en er werd een pleintje aangelegd. (Verzoeningsstraat/Laar)



Rechts boven: Een voormalig kruispunt werd doormidden geknipt en een pleintje (met hellend vlak) werd ingericht. (Gijselsstraat en Rechtestraat)



Onder: Speelse inrichting aan het kerkplein. (Sint-Jan-Evangelistkerk).



HET HOEVEN NIET ALTIJD SPEELTUIGEN TE ZIJN

Eén misverstand probeert de stad alvast uit de wereld te helpen: een speelruimtebeleid ontwikkel je niet enkel met speeltoestellen. Met andere ingrepen en een gezonde dosis creativiteit slaagt men er in speel- en ontmoetingskansen te ontwikkelen.



Hierboven: Een speelheuvel, chillplek, én een ideale plek om je boterhammen op te eten. (Krugerplein)

Midden boven: Een waterpartij werd hier gebouwd met restanten van stenen. (Distelhoek)

Rechts boven: Een verhard wegje langs een speelterrein biedt de mogelijkheid om te fietsen, skeeleren en met krijt te tekenen. (Park van Merksem)

Onder: Een verharde speelheuvel is een eenvoudige spelprikkel. (Park van Merksem)





DE VELE GEZICHTEN VAN EEN SPEELRUIMTE

Natuurlijk zijn speelruimten ook belangrijk, zeker in wijken waar er weinig speelkansen zijn, de huizen weinig eigen buitenruimte hebben en een groot aantal kinderen en jongeren wonen. Het komt erop aan een zo divers mogelijk arsenaal aan inrichtingen aan te bieden en dit zo goed mogelijk te verspreiden. Niet elke speelruimte hoeft er dus hetzelfde uit te zien.



Links boven: Over het water werd een avonturenparcours aangelegd. (in de Bremweide)

Rechts boven: Hier werd een klassieke speelruimte gekoppeld aan horeca en terras. Success verzekerd bij stadsbewoners rondom het Krugerplein!



Midden links: Dit mini-voetbalterrein is ideaal voor straatvoetbal en als aanvulling op goed ingerichte voetbalterreinen. (Ter Looplein)

Midden rechts: Een speelmoeras maakt deel uit van de groene zone. (Distelhoek)



Rechts onder: Deze fonteinen zijn een mooi spelelement op het Kroonplein.



Overal afblijven?

Kunst daagt kinderen uit... ook als het niet de bedoeling is

Veel kunstwerken lijken wel gemaakt om op te spelen: door hun vorm of thema dagen ze kinderen uit om te klauteren, te glijden en uit te zoeken wat er nog allemaal mogelijk is. Toch krijgen kinderen vaak de boodschap dat ze overal moeten afblijven. Hoe ga je om met die tweespalt? Van de verboden schildpad van Jan Fabre tot het tienervriendelijkste kunstwerk ter wereld: een zoektocht naar schoonheid, avontuur en evenwicht.

Door Wouter Vanderstede



DE SCHILDPAD EN DE GAS-BOETE

Het bekendste voorbeeld van beklimbare kunst is wellicht de schildpad 'Searching for Utopia' van Jan Fabre. Een mannetje (een zelfportret van de kunstenaar, nota bene) demonstreert perfect wat je op de schildpad kan doen: op de rug klimmen, zitten en naar de zee turen. Achteraan heb je bovendien een perfecte opstap via de staart. De gouden glans, die je ook op bronzen beelden ziet die regelmatig betast worden, roept heel hard: "ik ben glad, glij van mij". Jong en oud begrepen deze boodschap en vonden het een fantastisch beleefbaar en beklimbaar kunstwerk, maar al snel werd duidelijk dat op de schildpad zitten het voorrecht blijft van de kunstenaar.

"We gaan hier echter paal en perk aan stellen. In het kader van de Gemeentelijke Administratieve Sancties (GAS) zal een boete aangerekend worden van 60 euro aan iedereen die het nog waagt om op de schildpad te klimmen. "

In Het Nieuwsblad sprak de Nieuwpoortse burgemeester schande van de klauterende kinderen: "We gaan hier echter paal en perk aan stellen. In het kader van de Gemeentelijke Administratieve Sancties (GAS) zal een boete aangerekend worden van 60 euro aan iedereen die het nog waagt om op de schildpad te klimmen. "



EEN OPSINJOORKE VOOR KINDEREN

Er zijn gelukkig ook creatievere oplossingen voor kunstwerken die iets té uitnodigend zijn. In Mechelen bijvoorbeeld, kampte men met een gelijkaardig probleem. Het bronzen 'opsinjoorke' staat sinds de heraanleg van de Grote Markt voor het stadhuis. De schuine vlakken vormen een perfecte glijbaan en het opsinjoorke zelf toont eveneens hoe het moet. De glijsporen glanzen ondertussen in de zon.

Sinds enige tijd wordt het bronzen beeld strakker omringd door haagbeplanting. Dit houdt de spelende kinderen min of meer tegen. Het kunstwerk kan wel iets verdragen, maar liever geen honderden speelvogels. De stad liet zich bovendien door dit oneigenlijke gebruik inspireren voor één van de zes kindvriendelijke installaties voor de binnenstad. Dat zijn "in het oog springende, moderne speelelementen waarmee kinderen (en ook hun ouders) zich kunnen uitleven". Volgens de perstekst wil Mechelen zich daarmee "nog meer op de kaart zetten als Kinderstad en als aantrekkelijke bestemming voor een gezinsuitstap".



Zo werd het opsinjoorke uitvergroot en expliciet als kindvriendelijke kunst vorm gegeven. Op een toplocatie dan nog wel, naast de Sint-Romboutskerk. Over de artistieke kwaliteiten kan men discussiëren, maar de gele klimsculptuur geeft het strakke parkontwerp van Secchi en Viganò wel een ziel.





DAT IS [NIET] DE BEDOELING

Vaak is het spelen niet de bedoeling, maar wordt het wel oogluikend toegestaan. Het kunstwerk naast het ontmoetingscentrum van Marke in Kortrijk laat dit duidelijk zien.

De context is hier wel belangrijk. Doorheen het jaar wordt dit kunstwerk maar sporadisch bespeeld, maar tijdens het recente festival PERPLX was het omringd door de 'structures musicales' van Etienne Favre. Die nodigen kinderen expliciet uit om in interactie te gaan met de installaties. Dit straalde af op de abstracte beeldsculptuur.

Dat kunstwerken zo vaak uitdagen om te spelen, hoeft niet te verbazen: kunstenaars laten zich soms spontaan inspireren door de kinderwereld, of zetten het luik naar fantasiewerelden en dromen open. Soms zijn ze dan ook niet zozeer bespeelbaar, maar krijgen ze toch een grote betekenis voor kinderen.

Op de Triennale van Brugge bouwde Tadashi Kawamata bijvoorbeeld boomhutten in het begijnhof, dat werelderfgoed is. De begeleidende website-tekst is daar wat dubbelzinnig over:

"De boomhutten in de Begijnhoftuin zijn poëtische sculpturen die de grenzen tussen kunst, architectuur en natuur aftasten. Ze vormen een verrassende aanwezigheid op deze plek: het kinderlijke, speelse en avontuurlijke van een boomhut in een context van spiritualiteit, rust en ernst. De bordjes aan de ingang van het Begijnhof manen bezoekers aan tot stilte. Hier geen ravottende en luid joelende kinderen, laat staan dat je in de bomen zou klimmen. En net daarom doen deze houten constructies je wegdromen." Het blijft hier dus bij een onvervuld verlangen.





KUNST ALS STATEMENT VOOR EEN KINDVRIENDELIJKE STAD

Kunstenaars die nieuwe werelden oproepen, spreken in elk geval tot de verbeelding van kinderen. In opdracht van het districtsbestuur, werkten we onlangs in de wijk Antwerpen-Noord, de plek waar Panamarenko vandaan komt. Alle kinderen kenden de kunstenaar, zijn werk en de (fictieve) landingsplaats voor helikopters op zijn atelier. Zij reageerden heel enthousiast op het idee om iets Panamarenko-achtigs op de pleintjes in de wijk te plaatsen. Zo kan kunst inspelen op de eigenheid, identiteit en trots van de wijk. Meteen een oproep aan Panamarenko om zijn aller-allerlaatste kunstwerk speciaal voor kinderen van zijn geboortestad te maken...

Street art en guerilla art vormen een interessante en inspirerende beweging voor al wie bezig is met kind- en tiener vriendelijke ruimte. Al in de jaren zestig zetten Panamarenko & co met hun ijsblokkenactie de eerste stap naar een autovrij Hendrik Conscienceplein. De Stad Mechelen laat door middel van kunst inwoners nadenken over een andere invulling van parkeerplaatsen, echter niet zonder controversie en debat.

Maar vooral underground kunstenaars maken statements voor een meer leefbare publieke ruimte, vaak ook met een speelse knipoog. Het boek *Urban interventions: Personal projects in public spaces* vormt een onuitputtelijke en fascinerende catalogus van street art, die goesting geeft om ook met kinderen guerilla-acties op te zetten.

Links: Teresa Palmieri - Degree Zero

Rechts: Anne Mette Hjollund & Wouter Dons - Het bootje van papier.

Beiden in het kader van www.urbanismechelen.be



'Multimiljonair' Panamarenko en 'Happy Space Maker' Hugo Heyrman tijdens hun ijsblokkenactie op het Antwerpse Conscienceplein, 6 Juli, 1968. Foto: Maria Gilissen

"Happenings in België" Hugo Heyrman - Panamarenko Ijsblokkenactie, Antwerpen 1968

VAGA, 'Multimiljonair' Panamarenko, 'Happy Space Maker' Hugo Heyrman en anderen luidden in 1968 een nieuw tijdperk in met hun provocerende acties. Zij ageren onder de naam VAGA (Vrije actie Groep Antwerpen). Zo wordt het Museum voor Schone Kunsten bezet en eisen zij daar een tentoonstellingsruimte. Op het Antwerp Conscienceplein stapelen ze ijsblokken tot heuse barricades en eisen een autovrij plein en een kinderspeelplaats. De eis voor het autovrij maken van dit pleintje in hartje Antwerpen wordt door deze hoogst efemere 'happening' realiteit. Later dienen zij een voorstel in om de atoomschuilkelder onder de Groenplaats om te bouwen tot een centrum voor hedendaagse kunst.

Juni 1968: Bezetting van het Hendrik Conscienceplein, de aktievoerders (VAGA - Vrije Aktie Groep Antwerpen) eisen een autovrij plein. 6 juli, ijsblokkenactie: Hugo Heyrman en Panamarenko zetten het plein op kunstzinnige wijze af met een stapeling industrieel vervaardigde ijsblokken. 13 juli: VAGA-aktie, het plein getransformeerd in een groene zone, er wordt geprotesteerd in een happening-sfeer, optreden van Wannes Van de Velde. Begin juli neemt het schepencollege een principebeslissing aan om het plein autovrij te maken; pas in de loop van 1972 is het eerste autovrije plein in het hart van Antwerpen een feit.

<http://www.doctorhugo.org/ljs-happening.html>





HET MEEST TIENERVRIENDELIJKE KUNSTWERK TER WERELD

Ook tieners staan trouwens vaak open voor de speelse mogelijkheden die kunstwerken bieden. Terug naar de Triënnale van Brugge. Daar is men de discussie over het "nutteloze" paviljoen van Toyo Ito nog niet vergeten. Nochtans is er een nieuw kunstenaarspaviljoen verrezen. Het is "bezwembaar" en kan wat ons betreft doorgaan voor het meest tienervriendelijke kunstwerk ter wereld. Zelfs als de deuren officieel gesloten zijn, zit het vol met jongeren. Deze tieners zullen zich de ingreep van kunstenaarscollectief Atelier Bow Wow blijven herinneren als een intense belevenis in die mooie zomer van 2015.

En gelukkig maakte de politie er geen punt van. We hoorden ze praten met de lastige buurman die verantwoordigd aanwees waar die jongeren over de deuren klimmen. De arm der wet luisterde, maar ging niet over tot evacuatie. Het geheim? Dit is geen kunst in de publieke ruimte, maar kunst als publieke ruimte. Alles zegt: "gebruik mij" en de maker heeft niets liever.

Als buitenstaander stelt de kunstenaar tegelijk een vraag: waarom was het zo lang verboden om in de reien te zwemmen, zelfs nu de waterkwaliteit beter is? In Brugge speelde het stadsbestuur al langer met het idee om dat zwemmen weer toe te laten, maar blijktbaar was er toch een zetje nodig vanuit de kunstenaarswereld. Wij zien de Canal's Swimmer's Club ook als een vriendelijke sneer naar Toyo Ito: waarom zou een kunstwerk nutteloos moeten zijn?



SPELEN OP EEN OLIFANT? MAG DAT?

In principe is de regelgeving voor speelterreinen en speeltoestellen niet van toepassing op kunst die occasioneel of potentieel bespeeld wordt. Toch heeft de beheerder van het publiek domein, ook los van die wetgeving, de opdracht om de publieke ruimte als een goede huisvader te beheren. Dit betekent onder meer dat hij/zij instaat voor "de veiligheid die de gebruikers redelijkerwijze mogen verwachten". Er wordt dus geen absolute maar "redelijke" veiligheid voorgeschreven.

Dit leidt soms tot dubbele boodschappen. Zo zagen we in Wenen, bij het frequent beklommen olifantje voor het natuurhistorische museum, een bordje "Klimmen verboden: Ouders zijn verantwoordelijk voor hun kinderen". Tegelijk heeft de stad daar wel een valbrekende bodem aangebracht. Impliciet gaan ze er dus vanuit dat het olifantje toch beklommen wordt.

Als het kunstwerk expliciet voor kinderen bedoeld is, dan is het raadzaam om het toch als een speeltoestel te beschouwen, en dus op een goede manier het systeem van risicoanalyses toe te passen. Het KB betreffende de veilige uitbating van speelterreinen definieert een speeltoestel immers als "een product bestemd voor vermaak of ontspanning, ontworpen of kennelijk bestemd om te worden gebruikt door personen die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt (...) en bestemd voor collectief gebruik op een tijdelijk of blijvend speelterrein".

Met een normenbenadering komen we er dan niet. Een kunstwerk is immers meestal niet opgebouwd volgens de logica van de speeltoestellennormen (met balustrade, ladder, reling, schommelzit...). Beter is het om een risicoanalyse uit te voeren die het evenwicht zoekt tussen speelkansen en aanvaardbare risico's. Gezond verstand en het 'vier ogen-principe' (waarbij meerdere personen in overleg gaan) vormen dan de leidraad. Een goede opvolging na plaatsing hoort daar ook bij. In die zin is het zeker geen schande dat het gele opsijnoorke in Mechelen eventjes afgesloten werd na een aantal valincidenten. Het stadsbestuur liet daarbij het idee van beklimbaarheid niet varen, maar koos ervoor om het ontwerp bij te sturen. Het beeld is dieper in het talud geplaatst om de valhoogte te verminderen en één van de handen is van een horizontale in verticale positie gedraaid (zie foto). Met die aanpassing is het veel moeilijker om die hand tot op grote hoogte te beklimmen. Met preventieve maatregelen daalde het risico zo tot een aanvaardbaar niveau.

De wereld achter de muur

Door Peter Dekeyser, foto: Diego Franssens uit de reeks Lang leve het hangkind

Toen ik klein was had je, op een boogscheut van ons huis, de Rozenlaan. Ik kwam er liever niet, en ik was blij dat ik er niet woonde. Waarom? Eerst en vooral was er iets mis met de naam. Later, toen ik min of meer volwassen was, zou ik begrijpen dat straten in een wijk vaak thematische namen krijgen, maar toen dacht ik dat je een échte reden moest hebben om een straat 'Rozenlaan' te noemen. Ik dacht dat er dus minstens een rozenkweker moest wonen, of dat er duizend bloemen moesten bloeien, maar er groeide niet één roos. Alles welbeschouwd was er, behalve de naam, niets moois aan, aan die hele Rozenlaan: er stonden huizen op een rij, gewone huizen, van gewone mensen. Erger, en enger, was dat de grote mensen zeiden dat de Rozenlaan dood liep. Een doodlopende straat, wie bedacht nu zoiets? Misschien wilden er daarom geen rozen groeien? Een ander merkwaardig gegeven vond ik dat de straat plots ophield... tegen een wand van betonnen platen. Het was als het ware in één keer gedaan met de Rozenlaan. Wie zou proberen door te rijden, botste op die hoge, ondoorzichtige muur van beton. Behalve boomkruinen dicht tegen de platen aan kon je niet zien wat zich daarachter bevond. Daar dacht ik wel eens over na: wat zit er aan het einde van de doodlopende straat? Ik kon maar één zinvolle verklaring bedenken: het einde van de wereld! Dáárom natuurlijk noemden mensen dit een doodlopende straat: ze kwam uit op het einde van de wereld!

Op een dag verzeilde ik toch in de Rozenlaan. Wat vrienden van mij fietsten achteloos voorop: die realiseerden zich duidelijk niet aan welke gevaren we ons blootstelden! Toen zag ik daar, tot mijn grote verbazing, twee jongens in de boomkruinen hangen, achter de betonnen muur. Ze klommen vlotjes doorheen de takken, babbelden tegen elkaar en tegen ons... alsof er werkelijk niets aan de hand was.

Alsof ze wel vaker achter de muur van de doodlopende straat waren geweest. In hun ogen zag ik ook niet de minste angst. Zelf was ik er echter niet minder huiverig om... Zouden ze nog wel terug 'aan deze kant' raken? Even later stonden ze gezond en wel terug bij ons. Verward keek ik om me heen. Die zomer heb ik twee lessen geleerd: dat 'doodlopende straat' gewoon een term van volwassenen is, en dat je er heerlijk kunt spelen, als je eenmaal je angst voor de betonnen muur overwint...

De Rozenlaan loopt ondertussen allang niet meer dood. De muur is weg, het achterliggende stuk is verkaveld en men heeft de straat doorgetrokken. Enfin, u kent het wel, de gewone saaie bedoening. Op andere plaatsen valt dan weer op hoe grenzeloos en creatief de mogelijkheden sindsdien geworden zijn om werk te maken van kindgerichte mobiliteit en betekenisvolle straten. Naast de doodlopende straat heb je nu ook de fietsstraat, de sneeuwstraat, het woonerf, de leefstraat, of de speelstraat. Je kunt een straat knippen, zodat je als het ware twee doodlopende straten krijgt. Er zijn asverschuivingen, poorteffecten, drempels en noem maar op. Ooit was ik zelfs in een woonwijk waar mensen wel eens een oude fiets op straat legden, als eenvoudig signaal om chauffeurs te doen vertragen.

Over al die manieren om straten meer op kinderen af te stemmen, brengen we in 2016 een praktijkgerichte publicatie. Omdat een straat – ook voor volwassenen – zoveel meer kan zijn dan een doorgangplek. Soms is ze de locatie voor een straatfeest, of voor straattheater. Of het is de plek waar een rommelmarkt wordt gehouden, waar een partijtje straatvoetbal of een loopwedstrijd georganiseerd worden. Die vormen van straatcultuur, met bijbehorende straatkinderen, willen we bij Kind & Samenleving koesteren. Het geeft kinderen immers niet alleen de kans om er te spelen, maar ook om de straat op hun manier te beleven en er hun eigen betekenis aan te geven, tussen de rozelaars en de betonnen muren, tussen thuis en het einde van de wereld.



Dimitri Van Acker organiseerde een leefstraat

In de Gentse 'leefstraten' zoeken de bewoners naar nieuwe scenario's voor het samenleven in de stad. Dimitri Van Acker nam deze zomer deel aan het experiment: samen met enkele enthousiaste burens veranderde hij de straat tien weken lang in een autovrije speel- en ontmoetingsruimte.

Door Kaat Schaubroeck, foto's: Aimé Claus



"Dat je samen met de burens een nieuwe invulling kunt geven aan je straat: ik vind het een knap idee. Toen ik hoorde over de leefstraten van het Lab van Troje (*) was ik dan ook geïntrigeerd. Ik wilde zelf meer contact met de burens, en ik merkte ook dat onze kinderen, die 3 en 4 zijn, graag naar de straat trokken, omdat daar meer beweging is. Ze zijn te jong om er alleen te spelen, maar door een deel van de straat autovrij te maken, kregen ze wel meer vrijheid om daar te zijn. Verder hoopte ik dat het experiment bewoners zou kunnen motiveren om de auto vaker thuis te laten. En het leek me ook tof om de straat wat groener te maken.

Samen met een buurman ben ik naar een vergadering van het Lab van Troje gegaan, waar anderen vertelden over hun leefstraat. Die verhalen waren niet unaniem positief, maar na afloop waren we toch enthousiast om hiermee door te gaan. Hoe dan ook is dit een avontuur waarbij je niet op voorhand weet waar je uitkomt. Dat maakt het best spannend. Tijdrend ook, want er komt toch wel wat bij kijken. Je moet bepalen hoe je de straat zal inrichten, rekening houdend met brandweer, afvalophaling... Bovendien neem je een aantal parkeerplaatsen weg, dus moet je zorgen voor alternatieven in de buurt. Die vonden we onder andere op de parking van de Kringwinkel, die buiten de kantooruren niet gebruikt wordt. In overleg met de buurtbewoners hebben we beslist de straat te knippen, waardoor mensen de auto halfweg moesten keren. Dat had dan weer een impact op andere straten, die plots meer verkeer moesten slikken. Het heeft wel wat wrevel gegeven, maar over het algemeen hebben we in de buurt zeer weinig weerstand gevoeld.

Ik kan het niet in uren uitdrukken, maar je bent er in de maanden vooraf eigenlijk elke dag mee bezig. Je vergadert wekelijks met een groepje dat mee aan de kar wil trekken, en je probeert tegelijk ook de andere bewoners te betrekken. Het ging om twee straten en een kruispunt, zo'n 140 woon-eenheden. Het was dus onmogelijk om telkens bij iedereen langs te gaan, maar je probeert wel telkens bij een aantal van hen aan te bellen, je nodigt mensen uit voor buurtvergaderingen en toetst opnieuw af of de ideeën uit die vergaderingen gedragen worden door de andere bewoners.



EXPERIMENTEREN MET DE STRAAT VAN MORGEN

Het Lab van Troje is een (Gents) netwerk van burgers, overheden en organisaties dat met experimenten werk maakt van een leefbare stad. In een Leefstraat werken burensamen aan de inrichting van hun droomstraat, met groen, speeltuigen, zitelementen... Door die (tijdelijk) autovrij of autoluw te maken, komt er meer ruimte vrij voor groen, ontmoeting en samenleven. Bovendien worden mensen uitgenodigd om alternatieve vervoersmiddelen, zoals bakfietsen en autodelen, uit te testen. Het initiatief ligt bij de straatbewoners, maar 'buddy's' van het Lab van Troje bieden op vrijwillige basis ondersteuning aan. De eerste editie vond plaats in Gent, in 2013. Intussen vond het idee ook navolging in Haarlem, waar de kinderen de straatinrichting mochten bedenken, en ook in Rotterdam, waar ze het over 'droomstraten' hebben.

www.labvantroje.be

Het mag wel een beetje ruig zijn, zo'n straat: je voegt niet zozeer mooie dingen toe, maar vooral elementen die uitnodigen tot contact. Kunstgras, bijvoorbeeld, geeft een heel sterk visueel signaal dat die strook autovrij is. We hebben ook picknickbanken gezet, oude zetels, een moestuintafel, bloembakken, constructies met touw en paletten, en – ons pronkstuk - een golvende bank waarop je kon luieren. Via een ander project, Onze eetbare stad, zijn bij een aantal huizen ook verticale moestuintjes aangelegd.

Niet alles wat we droomden, hebben we waargemaakt, onder andere omdat veel bewoners aarzelden om concreet mee te werken aan de inrichting. Ik vermoed dat ze het idee genegen waren zonder er daarom zelf heel enthousiast aan deel te willen nemen. Een van de reacties die we kregen was: 'Geen probleem dat jullie dit doen, maar ik heb geen behoefte aan meer contact met mijn burens.' Ook dat moet je kunnen aanvaarden, dat mensen de meerwaarde niet zien. Dan is de discussie of je iets opdringt aan de buurt. Bijvoorbeeld: je sluit een straat gedeeltelijk af, ook op dagen waarop de meeste bewoners uit werken zijn. Mag je dat doen? Als ik zelf zie wat het teweeg heeft gebracht, vind ik het alleszins de moeite waard.

De kinderen hebben mee geholpen bij de inrichting, maar ze gaven vooral zelf ook invulling aan wat er stond. Onder een moestuintafel vonden ze de perfecte afmetingen voor een voetbalgoal, een versleten zetel werd ook wel als springkasteel gebruikt. Het is niet evident dat je dat toelaat, maar een deel van het experiment is net dat je een gemeenschap vormt en samen onderhandelt over de waarde van sociaal contact, en over leefregels.

In de evaluaties achteraf valt het op: een van de grootste successen van de leefstraat was het feit dat kinderen samen speelden. Voor hen is de impact ook het grootst geweest. Er is wel een park in de buurt, maar zeker met jonge kinderen moet je dan meer plannen. Hier hadden ze meer vrijheid om even naar buiten te gaan, dus ook meer speeltijd met andere kinderen. Je kunt met burens ook

snel even afspreken wie er een oogje in het zeil houdt. Uiteraard waren er nog wel wat kinderen uit de andere straten die hier ook graag kwamen spelen, wat sommige bewoners heeft geërgerd. Zo was er een man die klaagde dat zijn studerende kinderen last hadden van het lawaai. We hebben toen samen beslist om de speeltuigen wat verderop in de straat te zetten. Foto's van de leefstraat zijn soms wat zonniger dan de realiteit. Het is niet zo dat de hele buurt elke avond aan een lange tafel zit te feesten. Er komen ook best wel wat discussies bij kijken, maar het komt erop aan te blijven praten. Wat je zeker merkt, is dat heel wat burens elkaar nu beter kennen. Er zijn in de zomer heel wat zaken uitgeleend, je weet nu ook bij wie je terecht kunt...

Omdat de buurt bovendien heel wat Turkstalige bewoners heeft, wilden we ook die groep graag mee krijgen. Dat is voor een groot stuk gelukt. Heel tof was het bijvoorbeeld dat de leefstraat samenviel met de ramadan, en dat een Turks meisje iedereen had uitgenodigd voor een Iftar (de maaltijd die moslims na zonsondergang eten tijdens de ramadan, nvdr). Op een avond ben ik bij een gezin van Turkse afkomst gaan zitten. Ze vertelden me toen hoe chique ze het vonden dat die contacten ontstonden, en dat ze dat in al die decennia in de wijk nog niet meegemaakt hadden. Er zijn dus zeker wel bruggen gelegd naar de Turkse gemeenschap, al vraagt het wellicht meer tijd om ze te verdiepen.

Het is niet evident om een stad of een straat autovrij te maken, maar zelfs voor laden en lossen zijn er misschien oplossingen te vinden. Ik wil de leefstraat toch niet helemaal afdoen als een utopie, al ben ik niet zeker of het mensen nu echt heeft aangezet om anders om te gaan met mobiliteit. Het Lab van Troje heeft wel duurzame vervoersmiddelen voorgesteld, zoals de elektrische wagen en autodelen, maar het enthousiasme was toch niet zo groot. Ik denk dat het in de buurt vooral een bewustzijn heeft aangewakkerd: dat we ook op een andere manier naar de straat kunnen kijken."



Geflitst



Rolmodel

“Wat is het stil op zo’n autoloze zondag
Je hoort de knickers rollen van het kinderspel.
Ja eens per week, dan gaat het langzaam nog te snel”

[Dit filmpje](#) met het Autoloze Zondag-lied van Pierre Carter en beelden uit november 1973 willen we u niet onthouden... Maar ook in 2015 zijn we nog altijd enthousiaste straatlopers: de volwassenen die nog weten hoe het toen was, de kinderen die de straat ontdekken, en de generaties daartussen.

foto boven: www.duurzame-mobiliteit.be



WE KIJKEN REIKHALZEND UIT NAAR UW ANTWOORD!

Drie keer per jaar verspreidt Kind & Samenleving de e-zines Kind & Ruimte en QuaJong. Daar maken we telkens met groot enthousiasme werk van, en we hopen dan ook dat u er volop inspiratie en inzichten uit put. Maar we gaan er ook vanuit dat alles voor verbetering vatbaar is.

Maakt u vijf minuutjes tijd vrij voor [onze survey?](#)

COLOFON

Iets gelezen dat u heeft geraakt? Mail naar info@k-s.be!
Uw ideeën (complimenten, kritische bedenkingen) inspireren ons voor volgende e-zines.

Kind & ruimte wordt 3x per jaar digitaal verspreid.

Gratis abonneren kan op www.k-s.be.

Contactgegevens

info@k-s.be

Nijverheidsstraat 10, 1000 Brussel

02 894 74 63

Verantwoordelijke uitgever

An Piessens

Werkten mee aan dit nummer:

Peter Dekeyser, Wouter Vanderstede, Francis Vaningelgem, An Piessens, Kaat Schaubroeck (coördinatie).

Overname van artikels uit Kind & Ruimte is geen probleem, mits expliciete bronvermelding.

Foto's, filmpjes en andere grafische elementen worden door het auteursrecht

beschermd. Wil u ze reproduceren, dan moet u

hiervoor de uitdrukkelijke schriftelijke

toestemming hebben van Kind & Samenleving.